

EUSKARAK IPARRALDEKO ELIZKIZUNETAN DUEN PRESENTZIAREN AURREAN ZER?

Hendaia, 2002-IX-27

Jean-Louis Davant

Mikel Erramuzpe jaunak aurkeztu duen inkesta horrek astindu eta inarrosi gaitu kristau euskalzaleak.

Apaizgaitegiko biltzarretik nola jalgi zen jendea? Arranguratua, kezkatua, kexu eta haserre atera zen. Euskararen aldeko erabakiak eta deliberoak iguritzen zituen, eta horrelakorik ez zen agertu.

Ondotik, gogoeta zenbaiten egiteko, Baionan bildu ginen laster, urtarrilaren hogeita hamarrean, hamalau lagun. Solas franko erabili genuen biltzarkideek. Zenbait aipatuko ditut hemen, agian beharrenak, ezen denak ados ginauden puntu premiatsu batean: zinez apal joana dela euskararen lekua iparraldeko euskal elizetan, eta ez dugula onartzen ahal bide horretarik jarraiki eta segi dezan, beti behera.

Haatik zuhurtziazko bertze egia hau ere gogoan dugu: gero eta gutiago direla hemen apaizak, eta beraz ahal bezala ari direla, gure herrixka ugariatzen eliza eta baseliza asko zerbitzatuz. Ez ditugu kritikatu behar, baina lagundu. Agerian dago frantzimantak (frankofono hutsak) dituztela maiz inguruko laguntzaileak, edo euskararen tokiaz batere axolatzen ez diren jendeak.

Biltzarkide batzuek deitoratu dugu elizatik bazter egoiten dela maluruski euskalzale anitz. Bertzeek ihardetsi digute zertako joanen diren euskalzaleak bizkarraz itzuli zaien eliza batera.

HIZKUNTZEN ALDE ZER DION ELIZAK

Oroitarazirik izan da Erromako Eliza orokorrak irakaspen zorrotza duela populuen eta hizkuntzen alde, txikienak barne, hortik baitabila jendeen gana-ko errespetua. Beraz Euskal Herrian ere doktrina ofizial hori ezagutu behar genuke, baita praktikan ezarri.

Azpimarratu dugu, aho batez, inoren aurka ez doala gure xedea. Aitzitik, Elizako buruzagi eta apaizak lagundu nahi ditugula, jaun apezpikua lehen lehena, giristino soil eta fidel egonez, eta gure proposamenak eginez libreki. Be-

raz fermuki bezain apalki entseatuko gara euskararen alde, gurea ere den Eli-zan. Eta hor politikaz ari garela erran lezakeenak, gezurra erran lezake.

Bistan dena, euskararen sustatzeaz bertze arrangurarik badugu kristau be-zala, eta hori ere agertu da bilkuran. Nahiago genuke gure fedea bakean barnatu eta inguruan hedatu. Hemengo eliza husten ari delarik, deitoratzen dugu indar batzuen higatu beharra hor ere hizkuntzaren alde. Malurusi ez dugu bertze hauturik, behartzen gaitu egoera ezinago ilun batek. Gainera ikusten dugu eliza ez duela jendez betetzen frantsesak ere, izaitekotan gehixeago husten eus-kalzaleak urrunduz.

«FEDEDUNAK» ELKARTEA

Baionako biltzar horretan, multzo txiki bat hautatu genuen gutartean, ge-orari buruz xedeen eta bideen prestatzen hasteko, taldearen hedatzeko eta es-kualdeka finkatzeko, baita proposamenen egiteko bertze kristauei eta elizako buruzagiei.

Baionako bilkuran pentsatu genuen «Fededunak» izeneko mugimendua berpiztu behar genuela, eta horri buruzko urratsak apailatu zizkigun ondoko asteetan delako talde antolatzaileak. Biltzar nagusi bat apaindu zuen maiatza-ren hamazortziko, Belokeko fraide etxean, larunbat arratsaldekarri, eta hor bil-du ginen hogeita hamar bat lagun.

Solas franko erabili zen hor ere, zenbait bederen aipatuko dizkizuet urrun-txeago. «Fededunak» elkarte berriz indarrean ezarri genuen eta bulego bat hautatu: lehendakaria Pello OSPITAL kantari ezaguna, idazkaria Edurne ALE-GRIA anderea, diruzaina Xan ERROTABEHHERE.

Oroitarazi behar dizuet larri-larria, bastan eta zirriborroan, zer izan zen «Fededunak» mugimendua, 1968an sortua. 1968ko maiatz hartan, Hazparnen etxera jin zitzaidan Marcel Mendiboure hazpandar apaiza, Baionan zagoena kargutan. Ikasleez zuen kezka, ez unibertsitatekoiez, horrelakorik ez baitzegoen oraino hemen, baina seminario handiko apaizgaiez, «istudianteez» hitzaren zentzu zaharrean.

Ez ziren Pariseko ikasleen beha egonak, beren mugimendua aitzineko ur-tean hasia zuten, 1967an. Horren arrazoa: euskararentzat toki bat nahi zuten beren formakuntzan. Ez zuen onartu zuzendariak. Orduko apezpikua Mgr Vin-cent baitzen, haren bermea ukan zuen. Mugimenduaren buru agertu ziren lau apaizgaiak apendiz bezala igorri nahi izan zituzten Frantzia behere horretako erretor batzuen gana. Orduan lau gazte horietatik biga seminariotik atera ziren beren baitarik, alde bat. Urruntzea onartu zuten bertze biek, haatik azkenean kanporatu zituzten Baionako buruzagiek. Ondotik husten hasi zen apaizgaite-gia. Bitartean hortik joanak ziren irakasle batzuk, haietan Jean Hiriart-Urruty,

gero euskaltzain hautatuko genuena, eta haren anai gaztea, André, idazle fina hura ere, Parisen tristeki hondatuko zena 1987an. Bestalde Housset garaztarra, gaur Montauban-eko apezpikua dena.

Beraz krisi larria zen Baionako seminario handian, eta Marcel Mendi-bourek eman zidan aholku hau: elkartu gintezen ekintza katolikoan sartuenik ginen laiko batzuk, afera horretaz gogoeten egiteko, eta ahalaz bitartekari edo ararteko lanetan sartzeko. Kide andana bat bildu genuen Angeluko Haritxagan, eta hortik sortuko zen geroxeago «Fededunak» elkarte, Baionako suprefeturan ofizialki deklaratu dagoena. Lehenbiziko arartekari lan hartarik aitzina, bere xedea zabaldu zuen euskararen alde iparraldeko euskal eliza guzira. Gogoetak egin zituen sail horretarik at ere, bereziki *Fedegintza* aldizkarian, Euskal Herriaz, euskal elizaz, askatasunaren teologia baten beharraz hemen ere...

Teologia horren aldekoak ziren bereziki Mañex Erdozaintzi Etxart eta Klaudio Harluxet, ez ordea Jean Hiriart Urruty, eta hirugarren zenbakian gelditu zen aldizkaria. 1976. urtean gertatu zen hori guzira.

Gainera, katiximen bi hizkuntzetan agertzeko langile bezala ezagutua zuen elkarte orduko apezpikuak, eta eginkizun hori bete zuen garai hartakotzat. 1986an etorri zitzaigun orainko apezpikua, Pierre Molerés, eta ikusirik gure helburuekin bat zegoela, haren esku utzi zuen gure bulegoak horien bilatzea, eta 1987an gelditu zen «Fededunak» izeneko mugimendua, hargatik ezabatu gabe. Berriz indarrean jartzeko, ez zuen beraz papereria berri baten beharrik iragan udaberri horretan. Gainera ber izeneko aldizkari bat moldatzen du, eta bi zenbaki baditu jadanik agertuak.

BULEGOAREN PROPOSAMENAK

Maiatzaren hamazortziko biltzar nagusiaren ondotik bildurik, han erran zirenak moldatuz, Fededunak elkarteko bulegoak azaldu ditu iparraldeko elizari egiten dizkion proposamen hauek.

A) *Epe laburrean*. Duela 10 urte Sinodoak erabakiak praktikan eman:

1. *Il est demandé de mettre en oeuvre une pastorale adaptée aux milliers d'enfants et de jeunes scolarisés en langue basque (4. artikulua, 40. orientazioa, 401. proposamena).*

Hortarako beharko da euskal pastoralaren arduradun bat izendatu, laiko talde batekin euskarari buruz hartu erabakien jarraipena egiten du.

2. *Garantir à chaque communauté la liberté de célébrer dans sa langue (4. artikulua, 40. orientazioa, 401. proposamena).*

Horrek ematen dio euskaldun bakoitzari meza euskaraz entzuteko ahala, bere haurrekin, hauentzat egokia den tenorean, ez bazter herrietan soilik, baina zentroetan ere, 10 1/2tan, frantsesezkoekin aldizkatuz. Ez da ahantzi behar frantsesezko mezak diren eliza anitzetan, euskaldunek egiten dutela gehiengoa.

Meza elebidunak, ezinbestean baizik ez dira emanak izanen. Kasu haue-tan elebitasuna ez da kantuetan mugatuko. Gutierrez eskaintza eta esker onez-ko otoitza euskaraz izanen dira.

3. Mezak prestatzen dituztenen laguntzeko, berriz agertuko dira Andia-zabalen liburuxkak.

Lazkaoko lana egokituko da hemengotzat, hosto bat atera astero.

Beren prediku eta prestakuntza makinaz joiten duten apaizak gomitatzen ditugu beren lanaren interneten sartzera, besteak ere balia ahal dituen lan ho-rretaz.

4. Parropietako aldizkarietan euskarari emanen zaio sinbolikoa baino gehiago daitekeen toki bat.

5. Euskarari interesatzen diren apaizak, euskara baliatzen den tokietan izendatuak izan daitezten.

B) *Hiru urte barne:*

1. Adin guzietako hurrek izanen dute kolorezko liburu bat euskaraz.

2. Euskaraz dakiten haur guziek katixima euskaraz izanen dute.

3. Hegoaldeko girstinoekin harreman ofizialak izanen dira, lehenago, euskal liturgia egin zelarik izan ziren bezela.

4. Apaiz gazteek urte bat izanen dute euskaraz ikasteko AEKAn eta ho-rretarako bakarrik, lizentzia bat edo berziklatzea egiten delarik bezela.

5. Katixima egile gazte euskaldunentzat, formakuntza bat izanen da euskaraz, ordaindua.

6. Katetxean eta apezpikutegian idazkari elebidunak izanen dira.

7. Dirua: Horiek denek dirua beharko dute. Aitzinkontuan dirutza bat sar-dezan apezpikutegiak euskarazko pastoralarentzat eskatzen dugu.

HORIEK DENAK EGINEN DIRA BATERE GETORIK SORTU GABE.

Euskaldunak noiz nahi eta non nahi sartzen dira frantsesezko elizkizunetan, aspalditik, nehoari arazorik sortu gabe edo aldaketarik eskatu gabe. Bestaldetik dira arazoak eta tolerantzia eskasak.

Hara beraz «Fededunak» elkarteko bulegoaren proposamenak.

Osoan hartu ditut, hitzez hitz, arras gutitan baturantz egokituz: bainanbaina, apez-apaiz, buxet-aitzinkontu, bakotxa-bakoitza, girixtino-giristino, xoilik-soilik, preparakuntza-prestakuntza...

BABEL ETA MENDEKOSTE

Nire aburu eta iritzi sakonena eman aitzin, auzi hau goratu eta zabaldu nahi nuke, gure sinestearen iturrietara itzuliz, hor ikusten baitituz oinarritzko bi gertakizun eta sinbolo, bata Itun Zaharrean, bertzea Itun Berrian: Babel eta Mendekoste.

Babelen, hizkuntza bakarra zuten jendeek. Baina urguluak, handi nahiak, izariz kanpoko xede zoro batek zatitu zituen, eta ezin zuten gehiago elkar ulertu ez konprenitu. Hor ikasgai nagusi bat ikusten dut, bertze batzuren artetik: ez duela deus onik indarrez eginiko basa unibertsalismo batek, porrot eta banarrotera deramala zuzen-zuzena.

Alderantziz Mendekostez, denek bat egin zuten nahitara, beren arteko diferentzien gainetik, bakoitzak bere nortasuna ukatu gabe: apostoluen mezua batbederak bere hizkuntzan entzuten baitzuen. Horrela ikusten dut egiazko batasuna: gisa guzietako jendeen elkartasuna, bakoitzak hoberenik duen hura ekarriz eta bertzeekin partekatuz, gure ostatu xaharretan egin ohi zen bezala. Ostaleraren esku salda, edariak eta kafea. Eta badakigu zein ona eta eskuzabala den gure ostaler nagusia, denak hartuko gaituena, oxala, bere mahaian, betiereko egoitzan.

NIRE ABURU SAKONA

Ez omen dago hizkuntza sakraturik. Beraz erdara ere ez de sakratua! Baina pertsona bakoitza bai, sakratua da: errespetua zor zaio, eta errespetu hori, hizkuntzatik ere pasatzen da, bere hizkuntzari esker pentsatzen baitu, edo gu-tienez pentsatzen duena adierazten.

Otoitza bihotzez egiten da buruz baino gehiago. Bertzela zer Jainko da otoizten duguna? Filosofoen Jainko hotz, urrun eta geldia, adibidez Voltaire baten arkitektoa edo erlojugilea, Ala Abraham, Isaias eta Josuaren Aita mai-tekorra?

Nik bederen ezin dut egiazki eta sakonki otoitz egin euskaraz baizik; ametsak ere euskaraz egiten ditut, hau baitut bihotzeko eta bihotzaren hizkuntza, aitamenganik ukana hatsa bera bezala. Bertze hizkuntzetan (latin, frantses, gaztelaniaz), formula hotz batzuk errezatzen ditut ezpain puntez; orazione hi-

lak dira niretzat, kontserbuzko janariak bezala, gustu eta vitamina gabeak, ezin bertzean, bertzerik ezean, «a minima» balia ditzakedanak.

Leku handia du euskarak euskaldunen izaitean eta bizitzan, araberakoa behar du elizan ere. Gainera ez gaude hemen Charentes edo Touraine eskualdean, Euskal Herria da hau, bere nortasun berezia daukana zalantza barik: euskara dugu hemen lehenbiziko hizkuntza, herriko tontor eta erreka guziek mintzo dutena toponimia guzian. Ez da zuzen ez egoki euskara bere kabiatik bota dezan bigarren hizkuntza dugun erdarak, kukuak egin ohi duen bezala.

Elizari ez diogu eskatzen ahal Estatuari baino gutiago. Gobernuen ganik baino justizia gehiago iguriki dezakegu elizako buruzagien ganik, elizakoak izanez gu ere, horretan ez dugu dudarik.

Beraz esperantza handia dugu, bai fedearen alde, bai euskararen alde, hau baitugu espirituaren moldatzailea. Gisa batez, euskararen alde doa gaur jendarteko dinamika, batzuek ikusten ez dutena. Ürrüstoiko herri ñimiñoan adibidez, bederatzi haurño kondatzen baititut, horietatik sei Sohütako ikastolan sartu edo sartzekoak dira, beste hiruak soilik eskola publikoan. Bertzalde BAB frantzimant horretan ere, euskara irakastearen alde agertu da berriki jendeen gehiengoa aburu ikerketa batean. Nork erran dezake, zuhurtasunez, zaharkeria bat dela euskara? Nik uste gure hizkuntza mespretxatzen dutenen iritzia dela zaharkeria bat, zabarkeria bat ere bai, ukatzen gaituena. Beraz horren aldatzen lagundu behar ditugu Elizaren baitan ere.